

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. חלק מהתשובות הן בנקודות בלבד, על הנבחן לפרט את הדברים.

חלק 1 - לאומיות

פרק ראשון – קטעי מקור

הנבחרים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 1-2.

שאלה מספר 1- הגורמים ללאומיות, העיר העברית

סעיף א'

תהליכי תיעוש ועיור השפיעו על צמיחת הלאומיות באירופה כחלק מגורם שנקרא "המהפכה התעשייתית":

המהפכה החלה כאשר מכונות והמצאות טכנולוגיות החליפו את הידיים העובדות. תהליך זה נקרא **תהליך התיעוש**. המוני חקלאים נאלצו לעזוב את הכפר ולחפש פרנסה בעיר הצומחת בתהליך המכונה **תהליך העיור**. לשינויים אלה, נוסף גידול מואץ של האוכלוסייה באירופה בעקבות עלייה בתוחלת החיים כתוצאה משכלולים בתעשיית המזון ופיתוח תרופות חדשות. המעבר לעיר הרס את המסגרות החברתיות שאפיינו את העולם הישן – משפחה, כפר, כנסייה. בני אדם חיו מעתה בעיר הגדולה והמנוכרת וחוו בדידות, תסכול וחוסר שייכות. תהליך מרכזי נוסף שהינו חלק מהמהפכה התעשייתית הוא **תהליך המודרניזציה**: כלי תקשורת ודפוס מתקדמים הומצאו ואפשרו לקבל מידע ורעיונות חדשים בזכות המצאות טכנולוגיות כמו: הטלגרף, הדפוס והעיתונות. גם התפתחות התחבורה אפשרה ניידות ואמצעי להעברת מידע ומסרים במהירות ולקהל רחב.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

תהליכי העיור והתיעוש הובילו לצמיחת הלאומיות:

כתוצאה מהניכור שהוביל תהליך העיור, חוו המונים **משבר זהות**. הם נאלצו לחפש מוקד הזדהות חדש. הלאומיות הפכה להיות ה"דבק חדש" - היא איחדה והעניקה משמעות לתושבי החדשים של העיר. הלאומיות יצרה שייכות, במסגרתה אתה לא לבד: אתה שייך לעם, יש לך דגל, המנון וסמלים לאומיים נוספים איתם אתה יכול להזדהות. הפגישה של האדם הקטן עם ההמון, מעניקה לו מקור להזדהות ולהתמודדות עם הקושי שהחברה התעשייתית יצרה. בסיוע המודרניזציה יכלו רעיונות הלאומיות לעבור ביתר קלות באמצעות כלי התקשורת והתחבורה. תהליך המודרניזציה שימש כאמצעי להתפשטות הרעיון הלאומי והפצתו לשכבות חברתיות שונות במגוון אזורים. על הנבחן להציג גורם נוסף לצמיחת הלאומיות על פי בחירה (המהפכה הצרפתית, תנועת ההשכלה, כיבושי נפוליאון וכדומה).

סעיף ב'

התרומה של הקמת העיר תל אביב לביסוס התנועה הציונית בא"י:

- עיר עברית ראשונה: ת"א נבנתה על-ידי פועלים עבריים, גרו בה רק יהודים ודיברו בה רק עברית. כל אלה נתנו דחיפה עצומה לחיזוק הלאומיות העברית. ציטוט: "ראשית מעשיה של החברה צריכה להיות: לגשת לבניין עיר עברית למופת".
- העיר הפכה למוקד משיכה עיקרי להמוני עולים שהגיעו לארץ בשנות ה-20 וה-30 וחיששו התיישבות עירונית, שתזכיר להם את מקום מגוריהם באירופה. ציטוט: "יהיו כוח מושך גם לאחרים בגולה, שיעלו אחריהם ארצה".
- העיר תל-אביב תרמה להגברת התעסוקה והתפתחות המסחר. מוסדות ציונים מרכזיים בהם "המשרד הארצישראלי" העבירו את משרדיהם מיפו לתל אביב. ציטוט: "קליטה נוספת של מתיישבים חדשים, שיתעסקו במקצועותיהם וירוויחו כדי מחיתם".

מאפייני צורות התיישבות נוספות שנוסדו בא"י (על הנבחן להציג מאפיינים של אחת):

מאפייני המושבה:

בעלות פרטית על הקרקע: המושבה הייתה התיישבות חקלאית פרטית ואנשי המושבה קיבלו את השם איכרים. כל אחד מהם היה הבעלים הפרטיים של הקרקע, הבית, כלי העבודה והתוצרת. אידיאולוגיה: העולים שאפו ליצור טיפוס של "יהודי חדש": חלוץ וקשור לאדמה, ובעיקר שונה מהטיפוס של היהודי בגולה.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

או:

מאפייני הקבוצה:

חיי שיתוף: חיי השיתוף והשוויון בקבוצה היו מלאים: קופה משותפת, חדר אוכל משותף, הכנסות והוצאות משותפות ועוד. הכוח של המאחד של הקבוצה הוא שמאפשר לחבריה להתמודד עם קשיי הארץ, בניגוד ליחיד שעלול להתייאש.
עבודה ושמירה עברית: חברי הקבוצה התבססו על עבודה ושמירה עברית בלבד, ולא העסיקו פועלים שכירים (בתשלום).

שאלה מספר 2- השינויים שיצרה הלאומיות באירופה

סעיף א'

בעקבות התעוררות הלאומיות המודרנית בשנים 1815 – 1920 **עברה המפה המדינית של אירופה שינוי משמעותי** – אימפריות וממלכות הלכו והתפרקו ובמקומן החלו לקום מדינות לאום חדשות.

דוגמאות על פי המפות המצורפות (על הנבחן להציג שלוש מאלה):

- פרוק האימפריה האוסטרו-הונגרית – במפת 1815 פרוסה הקיסרות האוסטרו-הונגרית על חלק גדול ממרכז אירופה. במקומה, ע"פ המפה של 1920 קמו המדינות – אוסטריה, הונגריה, צ'כוסלובקיה.
- פרוק האימפריה העותומאנית – במפת 1815 פרוסה האימפריה העותומאנית על שטח גדול במזרח אירופה. במקומה, ע"פ המפה של 1920 קמו המדינות – בולגריה, יוגוסלביה, יוון ותורכיה.
- איחוד איטליה – ממלכות שתי הסיציליות, מדינת האפיפיור, טוסקנה ופימונטה, המופיעות במפת 1815, התאחדו כולן למדינה חדשה – איטליה.
- איחוד גרמניה – ממלכות פרוסיה, הנובר, סקסוניה ובוואריה התאחדו למדינה חדשה – גרמניה.

סעיף ב'

השלבים העיקריים במאבק של איטליה –

שלב ראשון - ההערכות – הקמת תנועות מחתרתיות על-ידי משכילים ועיסוק בגיבוש הזהות הלאומית המשותפת:

האיטלקים החלו במאבקם לאיחוד איטליה ונגד השלטון הזר בהקמת אגודות מחתרתיות כמו "אגודת הקרבוני" (אגודת שורפי הפחם, 1810). האגודה כללה אנשי השכלה (סופרים, משוררים וסטודנטים) מהמעמד הבינוני ששאפו לחולל מהפכה ברוח עקרונות המהפכה הצרפתית (חברה ליברלית וזכות להגדרה עצמית).

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

אגודת הקרבונירי ביצעה מעשי טרור כנגד השלטון הזר וזימה מרידות בנסיכויות איטליה, בצד עיסוק בגיבוש הזהות האיטלקית המשותפת. באגודה זו היה חבר ג'וזפה מציני.

שלב שני – הרחבה - מפעילות מצומצמת של משכילים לגיוס ההמונים למאבק הלאומי:

ב-1831 הקים מציני את תנועת "איטליה הצעירה", תנועה לאומית איטלקית שפעלה לשחרור איטליה מהשלטון הזר ואיחוד נסיכויות איטליה תחת שלטון אחד, ליברלי ודמוקרטי (חירות פוליטית). התנועה גייסה לשורותיה צעירים איטלקיים רבים שהושפעו מרעיונות הליברליזם ושאפו ליצור חברה ומדינה ליברליות בשטחי איטליה. מציני ומשכילים אחרים הבינו שלצורך הצלחת המאבק הלאומי הם חייבים לגייס את ההמונים לצידם. המשכילים יתכננו את הדרכים להשגת המטרה והמוני העם יהיו הכוח המבצע להגשמת הרעיון הלאומי (איחוד המדינה).

שלב שלישי – מאבק

כאבור כרת ברית עם מלך צרפת, נפוליאון השלישי (לצרפת היו אינטרסים משלה מול אוסטריה). בסופו של דבר, הביס הצבא הצרפתי בסיוע איטלקי את אוסטריה, שנאלצה לוותר על שליטתה בצפון איטליה. גאריבלדי, גייס לשורותיו את "צבא אלף החולצות האדומות" ובסיוע אנשי הדרום כבש את ממלכת שתי הסיציליות בדרום איטליה. גאריבלדי ויתר מרצונו על רומא במטרה למנוע מלחמת אחים. באוקטובר 1860 תושבי דרום ומרכז איטליה הצביעו בעד סיפוחם לממלכת פיימונט.

שלב רביעי – לאחר הקמת ממלכת איטליה המאוחדת, 1861

במרס 1861 התכנס הפרלמנט הכל-איטלקי הראשון בטורינו (רק ונציה והעיר רומא עצמה טרם צורפו לאיחוד האיטלקי). הפרלמנט האיטלקי הכריז על מלך פיימונט, ויטוריו אמנואלה ה-2, כמלך איטליה. הממשל נועד להיות מונרכיה קונסטיטוציונית – מלוכה חוקתית. ונציה סופחה לאיטליה ב-1866 (כפרס מידי פרוסיה על תמיכת איטליה בה מול אוסטריה). רומא נכבשה סופית ב-1870 ונעשתה בירת איטליה. אז הושלם איחודה של איטליה.

אולם גם לאחר האיחוד רוב תושבי איטליה לא חשו עצמם איטלקים, מאחר והזהויות המקומיות השונות גברו על הזהות הלאומית: הבדלי תרבויות בין האזורים - הצפון (המתועש בעל התרבות האירופאית) לעומת הדרום (העני, החקלאי והים-תיכוני באופיו), פערים כלכליים וחברתיים – כל אלה עיכבו את בנייתה של אומה איטלקית אחת. אחת הדרכים לעשות כן הייתה באמצעות **חינוך** בבתי ספר ממלכתיים וטיפוח תחושה של פטריוטיות, אהבה למולדת ותודעה לאומית – בקרב כלל האיטלקים.

גורם אחד שסייע למאבק לשחרור איטליה (על הנבחן להציג אחד מאלה):

(1) מנהיגי המאבק:

א. מדיניותו הדיפלומטית הזהירה והנבונה של קאבור, ראש ממשלת פיימונט, מן הזרם

מלוכני, שהוביל את המאבק הדיפלומטי לאיחוד ונחשב ל"אדריכל" האיחוד האיטלקי.

ב. פעילותו של מאציני, הליברל המהפכן וההומניסט - מאגודת "הקרבונירי" (שורפי

הפחמים) שב-1831 הקים את תנועת "איטליה הצעירה" שהפכה לתנועה הלאומית.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

- ג. מנהיגותו העממית של גאריבלדי – הלוחם שהוביל את המאבק הצבאי.
- ד. מנהיגותה של פיימונט-סרדיניה – המלך ויטוריו אמנואלה השני תמך בתנועה הלאומית וברעיון איחוד איטליה תחת שלטון הכתר שלו.
- (2) העזרה הצרפתית של נפוליאון השלישי, אשר שם לו למטרה לבטל את ההסדר המדיני של קונגרס וינה כדי להשיב לצרפת את מעמדה המוביל באירופה. הוא הגיע להסכם עם קאבור לסייע לפיימונט במאבקה נגד אוסטריה.
- (3) מפלת אוסטריה בידי פרוסיה – בעקבות תבוסה זו נאלצה אוסטריה לסגת עם כוחותיה גם משטחי איטליה.

פרק שני

הנבחרים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 3-4.

שאלה מספר 3 – פיתוח תודעה לאומית ועיצוב החברה

סעיף א'

פיתוח תודעה לאומית ועיצוב החברה

שתי דרכים לפיתוח תודעה לאומית:

- הקמת תנועה לאומית – הקמת התנועה הלאומית כחלק משלב ההרחבה, הינה צעד הכרחי בפיתוח תודעה לאומית, שכן התנועה מחזקת בקרב בני הלאום את ההכרה בזהות הלאומית שלהם ובשאיפה המשותפת לעצמאות.
- חינוך לאומי – הכנסת מקצועות לאומיים לבתי ספר - כמו היסטוריה, שפה, ידיעת הארץ וכו'.
- הקמת תנועות נוער אידיאולוגיות.
- החייאת שפה – כל התנועות הלאומיות איחדו ניבים שונים לכדי שפה לאומית מאוחדת אחת.

חשיבות פיתוח תודעה לאומית:

ללא תודעה לאומית, בני הלאום לא מרגישים קבוצה אחת מלוכדת ולכן לא ימהרו להילחם עבור זכויותיהם ריבונויותם. התודעה הלאומית מתפתחת בשלב העוסק בהרחבת מעגל השותפים לתנועה הלאומית וחיזוק הקשרים המלכדים בין החברים ובלעדיו, לא ניתן לעבור לשלב הבא – שלב המאבק, בו נאבקים בני הלאום בשלטון זר או בית מלוכה על מנת להקים מדינת לאום עצמאית.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

סעיף ב'

חברת המופת על פי שתי גישות:

חברת המופת על פי הציונות הדתית:

- **חברת מופת דתית:** יש לבנות את הישוב היהודי בא"י על בסיס התורה וההלכה ולהבטיח את צביונה היהודי של המדינה שתקום בא"י (שמירת שבת, קיום מצוות דתיות, שירותי דת לאוכלוסייה היהודית וכיוצ"ב).
- **שיתוף פעולה עם הזרמים הלא דתיים.**
- **חברה שדוגלת בשילוב בין תורה לעבודה** (אורח חיים דתי לצד בניית הארץ).

חברת המופת על פי הציונות הסוציאליסטית

- חברה סוציאליסטית ושוויונית, ללא מעמדות. חברה יהודית "צודקת" בה לא יהיו כל העיוותים של החברה הקפיטליסטית (ניצול וקיפוח).
- חברה שתהיה בנויה על עזרה הדדית.
- מדינה חילונית.

ניתן להרחיב גם על חברת המופת על פי גישת הציונות המדינית

שאלה מספר 4- התנועה הציונית במלחמת העולם הראשונה, הצהרת בלפור

סעיף א'

התנועה הציונית בזמן מלחמת העולם השנייה

בזמן המלחמה התלבטה התנועה באיזה מהצדדים לתמוך. בסופו של דבר בחרה התנועה להישאר ניטרלית ממספר סיבות:

- חיילים יהודים נלחמו בשני המחנות, ותמיכה באחד מהם תסכן את החיילים שבמחנה האחר.
- אין להמר על הצד המנצח, שכן אם יפסיד, יפגע הדבר בסיכוי להפיק רווחים מדיניים מסדר העולם החדש שיעוצב אחרי המלחמה.
- היהודים צריכים להיות ניטראליים, שכן היהודים נפגעו תמיד מכל מלחמה.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

סעיף ב'

השיקולים של בריטניה בפרסום הצהרת בלפור (על הנבחן להציג שלושה שיקולים):

1. **שיקול אסטרטגי: שליטה על תעלת סואץ (והמעבר להודו) ויצירת בני ברית נאמנים באזור.** לבריטים היה אינטרס לשלוט במזרח התיכון על מנת להבטיח את שליטתם בתעלת סואץ שהייתה הדרך המרכזית המקשרת בין בריטניה להודו. הם האמינו שהציונים יהיו בעלי ברית נאמנים לבריטניה וסייעו לה לשלוט באזור.
2. **התחמקות מהתחייבויות קודמות לערבים ולצרפתים בדבר חלוקת שטחים מא"י:** הבריטים האמינו שהצהרת בלפור הסותרת את התחייבויותיהם הקודמות, תאפשר להם להתחמק בקלות ובאלגנטיות מהערבים והצרפתים ובכך לזכות בכל השטח של א"י.
 - **ההתחייבות לערבים:** התחייבות להקים מדינה ערבית גדולה על שטחים נרחבים במזרח התיכון (כולל לבנון וא"י)
 - **ההתחייבות לצרפתים:** "הסכם סייקס פיקו" (1916): הסכם בריטי-צרפתי בו חולקו אזורים השליטה במזרח התיכון.
3. **שאיפה לזכות באהדה של יהודי רוסיה בהנחה שהם יכולים להשפיע על השלטון ברוסיה שלא לפרוש מהמלחמה:** יש הטוענים כי בריטניה האמינה שליהודי רוסיה יש השפעה בקרב השלטון הרוסי המהפכני החדש, והם יכולים לדחוף את הממשל החדש שלא לפרוש מן המלחמה. בולטת כאן התפיסה לפיה היהודים הם בעלי עוצמה רבה – הרבה מעבר לכוחם האמיתי.
4. **שאיפה לזכות באהדה של יהודי ארה"ב בהנחה שהם יכולים להאיץ בממשלת ארה"ב להיכנס למלחמה:** יש הטוענים כי בריטניה קיוותה שתמיכה ביהודים, תביא לכך שיהודים בעלי ההשפעה על הממשל האמריקאי יסייעו באינטרס זה. שוב, בדומה ליהדות רוסיה, בולטת גם כאן הראייה בדבר כוח ההשפעה של יהדות ארה"ב.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

חלק II

פרק שלישי - ממדינת מקדש לעם הספר

הנבחרים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 5-7.

שאלה מספר 5 – בית המקדש

סעיף א'

הגורמים שערכו את בניית בית המקדש בתקופת שיבת ציון (על הנבחן לציין אחד מהחברה היהודית ואחד מהחברה הסובבת):
גורמים הקשורים לחברה היהודית:
1. בעיה כלכלית:

- הסיוע שהובטח על ידי כורש לבניית המקדש לא הגיע והקשה על העבודות להתקדם.
- העולים נתקלו בבצורת.
- תנאי החיים ביהודה החרבה היו קשים.
- העולים עסקו בעיקר בהישרדות ובפרנסת משפחתם במקום בבניית המקדש.

2. מתח בין המנהיגים:

מתח בין צאצאי בית דוד (השייכים למוסד המלוכה) לבין צאצאי הכהן הגדול (השייכים למנהיגות הדתית) הוביל לעיכוב בבנייה.
בסופו של דבר, היו אלה צאצאי הכהן הגדול שהפכו למנהיגי העם בתקופת הבית השני. שליטי האימפריה הפרסית חששו מהשאיפות הלאומיות של מלכי בית דוד, ולכן הרחיקו אותם מן ההנהגה.

גורם הקשור לחברה הסובבת:

צרי יהודה ובנימין: האויבים של שבי ציון היו גורם מעכב בבניית בית המקדש. אפשר לזהות אותם עם מספר קבוצות אפשריות: היהודים שנותרו ביהודה בזמן הגלות, השומרונים או צאצאי העמים הנוכריים שהוגלו לארץ. תחילה, אותם "צרים" ביקשו להשתתף במלאכת הבנייה, אך כיוון שלא נחשבו מ"זרע הקודש" לפי שבי ציון, החלו להפריע למהלך הבנייה ואך שלחו איגרת למלך פרס בבקשה שיפסיק אותה.

סעיף ב'

שתי פעולות של נחמיה לחיזוק המעמד של ירושלים ובית המקדש:

1. בניית חומת ירושלים

נחמיה ניצל את סמכותו כדי להטיל מכסות עבודה על תושבי יהודה וירושלים, וכפה את העבודה בכוח על אלו שלא רצו בכך. מחצית מהאנשים עסקה בבניה, והמחצית השנייה שמרה על המלאכה. החומה הושלמה בתום 52 ימים.

מטרות בניית החומה:

- הענקת ביטחון פיזי לעיר (שמירה מפני אויבים).
- הפרדה בין היהודים לבין עמי האזור (מימוש גישת "זרע הקודש").
- סגירת שערי העיר בשבת – שמירה על הצביון היהודי של העיר.
- החומה הייתה סמל לעצמאות וחיזוק מעמדה של ירושלים כעיר ראשית ביהודה.

2. רפורמות בבית המקדש

- עד בואו של נחמיה, שלטה משפחת הכהן הגדול על המקדש ועל מקורות הכנסתו.
- משפחת הכהן הגדול הבטיחה לעצמה את מתנות הכהונה מהעם היהודי, נהנתה מכספי עולי הרגל וזכתה לפטור מתשלום מיסים לשלטון הפרסי.
- בנוסף, יצרה המשפחה קשרים עם עשירי העיר, התערבבה עם השכבה הגבוהה של העמים השכנים, כולל קשרי נישואין.
- נחמיה פעל לצמצום כוחה של משפחת הכהן הגדול: הוא גירש כוהנים שנישאו בנישואי תערובת והחזיר את משפחות הכוהנים שהודחו ע"י הכהן הגדול.
- נחמיה פעל ל"פיצול סמכויות" בבית המקדש במטרה להחליש את המונופול של משפחת הכהן הגדול: הוא חידש את מעמד הלויים והקפיד שגם הם יקבלו את התרומות מהעם, על מנת שלא יעזבו את עבודתם וילכו לעבד אדמות למחייתם.
- הרפורמות שברו את המונופול הכלכלי שהיה בידי משפחת הכהן הגדול ומקורביו, אך הן הובילו להתנגדות של ראשי הכהונה הגדולה כלפי נחמיה.
- הרפורמות החברתיות-כלכליות חיזקו את מעמדו של נחמיה ואת אהדת העם כלפיו.

ניתן לציין גם את אכלוס ירושלים וחתירת האמנה.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

שאלה מספר 6 – מ"עם מקדש" ל"עם הספר"

סעיף א'

קשיים של עזרא בהנהגת העם עם עלייתו לארץ ישראל:

1. גירוש הנשים הנכריות

מול דרישתו של עזרא מהעם לגרש את הנשים הנכריות, התייצבו נכבדי העם שנקטו בגישה האוניברסאלית, שהייתה הפוכה לגישה הבדלנית ("זרע הקודש"). ה"גישה האוניברסאלית" שאפה לצרף עמים נוספים לעם ישראל על ידי גיור. מצדדי גישה זו התנגדו לגירוש הנשים הנכריות והציגו מספר טענות כלפי עזרא:

- האיסור חל רק על נישואין לבני העמים שהתורה אסרה במפורש להינשא להם, כמו שבעת עמי כנען. ליתר העמים הנוכרים אין איסור, ולכן אין מניעה להינשא להם.
 - אין מה לחשוש מהכנסת עבודת אלילים זרה לעם ישראל כיוון שהנשים הנכריות כלל לא קיימו פולחן אלילי. חלק מהמשפחות של אותן נשים אף האמינו באלוהי ישראל (כדוגמת השומרונים).
 - הנישואין לנשים נוכריות עשויים לתרום להפצת היהדות ולהרחבת עם ישראל.
 - הגירוש פוגע ומפרק משפחות.
 - הגירוש עשוי להכעיס את בני העמים השכנים מהן הגיעו הנשים הנכריות.
- עזרא ידע שדרישתו לגירוש קשה לביצוע. הוא ידע שלא יוכל לדרוש גירוש מידי ולכן נקט בדרך מתונה: הוא הקים בית דין מיוחד שיבדוק כל מקרה לגופו ויהיה אמון על גירוש הנשים הנכריות.

2. הפצת התורה

עזרא ראה שרבים מתושבי הארץ אינם מקיימים את מצוות התורה – גם כיוון שמרבית העם שכח את המצוות בזמן שהיה בגלות, וגם עקב ההתבוללות שעברו בארץ. לעזרא מתברר כי רוב הציבור אינו מכיר את התורה.

היחידים שהכירו את התורה היו הכוהנים. עבודת האל התקיימה בבית המקדש על ידי הקרבת קורבנות, ומי שביצע פולחן זה היו הכוהנים בלבד. רק להם הייתה נגישות לתורה ולקיום מרבית המצוות. העובדה שכל הידע של התורה מצוי בידם, אפשרה להם לשמור על מעמדם הרם. מצב זה הרחיק את היהודים משמירה על מצוות התורה, והקל עליהם לאמץ את מנהגי העמים הזרים.

פעולות של עזרא להשלטת חוקי התורה (יש לפרט על שתיים מבין הפעולות הבאות)

- **קריאת התורה בציבור**: עזרא כינס את העם לאספה גדולה שבה הקריא בפניהם את התורה בנוסח שהיה נהוג בבל. זוהי למעשה גולת הכותרת של פעולותיו. הלוויים תרגמו את דברי עזרא והוסיפו פרשנויות כדי לקרב את ציבור השומעים. אותו אקט של קריאה פומבית בתורה, יהפוך בעתיד ל"פרשת השבוע" שאנו מכירים.

- **עדכון נוסח התורה:** עזרא הביא עמו את נוסח התורה שהיה מוכר בבבל. בא"י היה מקובל נוסח ישן יותר של התורה (נוסח שקדם לחורבן הבית ה-1). עזרא הבין שאין ברירה אלא לאחד את שני הנוסחים לתורה אחת מקובלת על כולם – על היהודים בא"י ובגולה.
- **הקראת התורה בציבור בכל יום שני, חמישי ושבט:** מי שהיו אחראים על תפקיד זה היו הסופרים שבאו מתוך העם. הסופרים הפיצו ופרשו את התורה כדי שתהיה מוכרת לכל העם. מהלך זה חיזק את מעמד הסופרים ושבר את "המונופול" של מעמד הכוהנים.
- **לימוד הלכות ומצוות:** עזרא והלוויים לימדו את העם את ההלכות והמצוות שנשכחו ועזרו לחבר את העם למנהגי החגים היהודיים.
- **מינוי שופטים:** עזרא מינה שופטים ודיינים ע"פ חוקי התורה כדי להחדיר את שמירת חוקי התורה לתודעת הישוב היהודי בארץ.
- **קביעת התורה כחוקה של יהודה:** התורה התקבלה כספר החוקים של יהודה. מעתה, על-פי התורה יתנהלו החיים הציבוריים והפרטיים.
- **ביסוס טעמי המקרא** שמשמשים כניקוד ופיסוק של ספרי התורה.

סעיף ב'

שתי פעולות של חכמי יבנה שסייעו במעבר של עם ישראל מ"עם מקדש" ל"עם הספר":

1. תכנים חדשים לחגי ישראל (רבן גמליאל)

- **יום הכיפורים:** במקום הקרבת "קרבן כפרות", נקבע יום זה כיום של חשבון נפש וחזרה בתשובה.
- **חג הפסח:** במקום "קרבן הפסח" ו"העלייה לרגל", נקבע שהחג יוקדש למצוות "והגדת לבנך" (קריאת ההגדה) ואכילת מצה ומרור.
- **ימי צום לזכר המקדש:** צומות שהתבטלו אחרי בניית בית המקדש השני, חודשו בתקופת יבנה: ג' תשרי – צום גדליה, י' טבת – ציון תחילת המצור על ירושלים, י"ז בתמוז – פריצת חומות ירושלים. צום ט' באב נהפך ליום אבל על חורבן הבית הראשון השני יחד, כיוון ששניהם מיוחסים לאותו תאריך. בנוסף, התבסס מנהג עלייה לירושלים ב-ט' באב כדי להתאבל על החורבן.

2. הקמת בית מדרש ובית דין ביבנה (ריב"ז)

הפיכת יבנה למרכז רוחני של יהודי א"י והתפוצות כתחליף לסנהדרין בירושלים. ריב"ז הקים ביבנה בית-מדרש שאליו הצטרפו חכמים מכל רחבי הארץ. בית-המדרש הפך למקום שבו לומדים תורה, ולבית דין שפוסק הלכות. בכך מצא דרך חלופית להבטחת החיים היהודים בהיעדר המקדש.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

פעולות נוספות עליהן ניתן להרחיב: תקנות לזכר המקדש, העבודה שבלב, פעולות לליכוד העם, מאבק בנצרות, קביעת לוח שנה אחיד.

שאלה מספר 7 – הורדוס "מלך חסות"

סעיף א'

"מלך חסות" הוא מלך או שליט המקבל את השלטון מהרומאים. שולט בחסות האימפריה הרומית וכפוף לה.

למלך החסות יש מספר סמכויות וחובות, לדוגמא:

- רשאי להחזיק צבא משלו (ומתחייב לסייע לרומא במלחמותיה).
- נהנה מאוטונומיה בענייני המשפט והכלכלה.
- אחראי על שמירה על הסדר בתחום (במחוז) שלו.
- מחויב בתשלום מיסים לרומא.
- חסר סמכות לניהול מדיניות חוץ עצמאית.

הרומאים בחרו בהורדוס כמלך חסות מהסיבות הבאות:

1. הורדוס אינו מנהיג דתי ולכן יהיה מקובל גם על התושבים הנוכרים שחיו בארץ.
2. הורדוס אהד את התרבות ההלניסטית ושמר על קשרים טובים עם הקיסרים הרומים.
3. הורדוס הוכיח יכולת שליטה ופיקוח טובות, שילם מיסים בזמן ומנע מרידות.
4. הורדוס לא היה צאצא מלוכה חוקי, והעובדה שהשלטון ניתן לו רק בזכות הרומאים, הופך אותו לנאמן להם.

סעיף ב'

פעולה של הורדוס שנועדה לחזק את תמיכת היהודים בשלטונו:

שיפוץ בית המקדש השני בירושלים. הורדוס הפך את בית המקדש השני לבניין מפואר. פעולה זו נועדה לזכות באהדת היהודים שהתנגדו לשלטונו, גם בגלל שהוא גר (הורדוס היה במקור אדומי), וגם בגלל שהיה יותר נאמן לרומאים ולתרבות ההלניסטית מאשר לאופי היהודי של יהודה.

פעולה של הורדוס שנועדה לחזק את תמיכת הרומאים בשלטונו:

בניית ערים ומבנים על פי המודל ההלניסטי- רומי: בנייה זו נועדה להאדיר את שמו של הורדוס אך גם לבטא את נאמנותו לשלטון הרומי ולתרבות ההלניסטית. הורדוס בנה ערים חדשות והקדיש אותן לקיסרי רומא, לדוגמא העיר קיסריה. דוגמא למבני תרבות רומאים שבנה הורדוס בירושלים: תיאטראות, אמפיתאטרון, גימנסיון ועוד.
אפשרות לתשובה נוספת: תמיכה באוכלוסייה ההלניסטית בא"י (קידום מקורבים ממוצא יווני-רומאי במטרה להפוך את הממלכה שלו לחלק מהאימפריה הרומית).

שאלות 14-18 מיועדות אך ורק לתלמידים שאושר להם מבחן מותאם

הנבחנים נדרשו לענות על שלוש מהשאלות 14-18

שאלה 14

המצב המדיני-פוליטי באיטליה לפני המאבק הלאומי

איטליה עד האיחוד מחולקת לשמונה אזורים פוליטיים נפרדים מדרום לצפון. כל אחד מהאזורים היה תחת שלטון שונה – הממלכות הצפוניות בשלטון ישיר של אוסטריה או דוכסים אוסטרים, הדרום בשלטון בית מלוכה ספרדי ואילו מדינת האפיפיור תחת שלטונו הדתי של מנהיג העולם הקתולי. רק ממלכת פיימונט-סרדיניה נשלטה ע"י בית מלוכה ממוצא איטלקי.

המצב החברתי-כלכלי באיטליה לפני המאבק הלאומי

החלוקה הפוליטית יצרה פערים ושונויות בתרבות ובמצב הכלכלי של האיטלקים שחיו בכל ממלכה – הצפון היה מתועש וקרוב יותר לתרבות האירופאית, בעוד הדרום חקלאי וקרוב יותר לתרבות היס-תיכונית.

שאלה 15

שלושה קשיים ייחודיים של התנועה הציונית בראשית דרכה (יש לבחור שלושה מבין הבאים)

- **היעדר טריטוריה**: בניגוד לתנועות לאומיות באירופה, שהתאמצו לממש את שאיפותיהם הלאומיות בשטח בו ישב רוב הלאום, היהודים היו מפוזרים בארצות שונות ללא טריטוריה משותפת. חשוב לזכור שארץ ישראל לא הייתה בהישג יד כיוון הייתה בשליטה עות'מנית. כך נוצר מצב מאתגר בו פעילות התנועה הלאומית היהודית לא התרחשה בארץ ישראל, אלא באירופה. היהודים היו תלויים בגורמים חיצוניים בכדי להשיג את מולדתם (באמצעות צ'רטר), בעוד לאומים באירופה שישבו על אדמת המולדת יכלו להיאבק כדי להשיג אותה.
- **פיזור היהודים**: התנועה הציונית פעלה בקרב יהודים שהיו מפוזרים במקומות שונים בעולם ולכן היו ביניהם הבדלים רבים כמו שפה, תרבות ומגוון דעות. הפיזור יצר קושי בארגון התנועה הציונית היהודים ובגיבוש תודעה לאומית אחידה (היסטוריה, מיתוסים, פולקלור וכו').
- **היהודים לא דיברו שפה אחת**: השפה היא מרכיב חשוב בלאומיות ובתקשורת של בני הלאום. בעזרתה ניתן לאחד את העם ולייחד אותו מלאומים אחרים. לא כל העם היהודי דיבר באותה שפה. יהודי אשכנז דיברו את שפת מקום מושבם ויידיש; יהודי צפון אפריקה דיברו את שפת המקום ולדינו; ובמדינות ערב האחרות דיברו בעיקר ערבית בניב המקומי. העברית נחשבה באותה עת לשפת התפילה, שפת הקודש.

MY.GEVA.CO.IL

לפרטים לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שיכינו אתכם ביעילות לבגרות במתמטיקה

היעדר שפה לאומית אחידה, יצר קושי בגיבוש הלאומי. כידוע, העברית הפכה לשפה לאומית לכלל היהודים רק בשלבים מאוחרים יותר.

- **חילוקי דעות בתוך העם היהודי:** התנועה הציונית התמודדה מול שני קבוצות בתוך העם היהודי שהתנגדו לעצם הרעיון הציוני: היהודים המשתלבים, שרצו להישאר בארצות בהן חיו וחששו שיאולצו לעזוב אותן. יהודים אלו, ראו ביהדות דת ולא לאום, ואימצו את הזהות הלאומית המקומית. היהודים האורתודוקסים (הדתיים), אשר ראו בעליה לארץ ישראל חטא, ובחרו באורח החיים הגלותי שהתבטא בציפייה לבוא המשיח.

שאלה 16

הבעיה של העם היהודי בגולה על פי ספרו שלהרצל "מדינת היהודים" –

- היהודי זר ונרדף בכל מקום – האנטישמיות הולכת עם היהודים לכל מקום בו הם מתגוררים ודבר לא ימנע אותה – לא האמנציפציה ולא התבוללות ולא הגירה ומעבר למקומות אחרים. והתופעה רק הולכת ומתרחבת.
- האנטישמיות היא גם בעיית העמים עצמם ויוצרת אצלם מתחים וניגודים ולכן יש להם אינטרס לפתור אותה.
- קיימת תחרות כלכלית וחברתית בין היהודי לסביבתו.
- **העם היהודי הוא עם בלי מדינה וזו בעייתו.**

הפתרון של בעיית העם היהודי על פי ספרו שלהרצל "מדינת היהודים" –

הקמת מדינה לעם היהודי בטריטוריה כלשהי בהסכמה בינלאומית. בשלב זה של הרעיון מספיקה לדעת הרצל טריטוריה כלשהי, לאו דווקא א"י. הוא שקל להקים את הבית הלאומי בארץ ישראל או בארגנטינה.

הדרך להשגת הפתרון:

הרצל שואף להשיג את השטח המיוחל באמצעות צ'רטר. צ'רטר הוא היתר מוגן משפטית (אישור על פי חוק). לשם השגת הצ'רטר יש צורך בפעילות דיפלומטית. הרצל חשב שלא נכון "להסתנן" לא"י כמו קבוצות ציוניות שפעלו לפניו (חובבי ציון לדוגמה). אמצעי נוסף להשגת הפתרון הוא טיפוח תודעה הלאומית בקרב היהודים, והכנתם לרעיון המדינה היהודית.

שאלה 17

הפעילות של אליעזר בן יהודה להחייאת השפה העברית:

- בן יהודה הכריז על ביתו **כבית העברי הראשון בעולם**: כל השיחות בו התנהלו בעברית, ובנו (איתמר), היה הילד הראשון בא"י ששפת אימו הייתה עברית.
- ייסד את **עיתון "הצבי"**: עיתון בשפה העברית. בעיתון הוא הפיץ את דעותיו על הצורך לחדש את השפה העברית ולהחיות אותה.
- מפעל חייו היה **כתיבת המילון העברי הגדול** (נקרא גם "מילון הלשון העברית הישנה-חדשה"). במילון זה נכללו גם המילים העבריות הישנות שנוצרו במהלך ההיסטוריה, וגם המילים החדשות של בן יהודה.
- בן יהודה עסק ב**חיידוש השפה** – הוא המציא מילים חדשות מדי יום אותן ריכז במילון ופרסם באמצעות העיתון שערך.
- ייסד את **"ועד הלשון העברי"** (לימים, האקדמיה ללשון העברית).

תרומת הפעילות של בן יהודה לחיזוק התנועה הציונית:

לתנועה הציונית היה צורך בשפה לאומית מגבשת לצורך טיפוח התודעה הלאומית וגיבוש הזהות הציונית. הבעיה הייתה שהשפה המאחדת – העברית, הייתה שפת קודש עתיקה, שרוב העם לא הכיר. כמו כן, לעברית היו חסרות מילים רבות על מנת שתוכל להפוך לשפה יומיומית. אליעזר בן יהודה הוא שהפך את השפה העברית משפת קודש לשפת דיבור יומיומית, ובכך פיתח את השפה הלאומית העברית שתרמה לחיזוק התנועה הציונית.

שאלה 18

מטרות ארגון "השומר": ארגון השומר שם לו למטרה לכבוש את השמירה בכל המושבות. מדובר בארגון שמירה ארצי ומקצועי שהשומרים בו לבושים כערבים ורכובים על סוסים וייצגו נכונות להתמודד עם הסכנות ללא פחד תוך הקרבה עצמית, אומץ לב ומיומנות בנשק. כך תרם הארגון רבות להפחתת נוכחות השומרים הערבים ולחיזוק "היהודי החדש". הם קיימו מיוני קבלה קשים ואימונים קשים אף יותר.

פעולות ארגון "השומר" – במקביל לשמירה, לא ויתרו חברי הארגון על רעיון העבודה וההתיישבות. הם קיבלו על עצמם משימות של החזקת קרקע, עיבודה, הכשרתה והשמירה עליה. אנשי "השומר" הבינו, כי השמירה העברית, בדומה לעבודה העברית, היא חלק בלתי נפרד מדמות היהודי החדש, הלוחם, היודע לאחוז בנשק ולדאוג לעצמו. הם התחייבו לעבוד שנה בחקלאות כחלק ממשימות הארגון והתנו את העסקתם במושבות בהעסקת פועלים עבריים בלבד.

